

ХАЛЬМГ ҮНН

1920 жил
ажаж харсмын

КПСС-ин Хальмг таңһчин комитетин, Хальмг АССР-ин Деед Советин болн Министрмудин Советин орган

Мөрн жил
1990
Така
сарин
18
Үлмж өдр
№ 134. (11147).
Уньв 3 деншт.

ГУМАНН, ДЕМОКРАТИЧЕСК СОЦИАЛИЗМУР (КПСС-ин XXVIII съездин программн герчлһн)

I. Обществин кризис болн партин стратегическ күцлмүд

КПСС-ин XXVIII съезд обшествд болн партыд кризис-сиг дийлж харлһна, теднит шинрүлһнэ, гуманн, демократическ социализм уралан девшлһнэ күцлһнэ айд-ри немит объективн үнлһнд, өдгэ цагин девсид партин политикын ул-сүүр йилһлһнд принципнальн чинр зүтл-жәнэ.

Эндрк кемиг үнлһн

Ондаруулһн орн-нутгин бээдл-жирһлд демократическ яратсн аялц тэв. Олна делгрлтин йовцс сөрүд бээдлэ болс бийн, улсин духовн болн политическ сулдһн болжана, амтн граждaнск болн кели-эмтн сән нерән хөрү зүүжәнэ, обшествин болн государствн кергүдиг эврә хартан авчана. Ухан-серлиг харһурулжасн, уралан йовх хаалһ үхд харшлт болжасн туульс эвдгджәнэ. Орн-нутгиг назалын делкәһс салһжасн харшлтс уурулгджана. Ишкдл ишкдләр, хуучн болн шин тоот хооридан хурһар ноолдһна бээдл обшеств туссн кризисас, харлһна утгич таал үүдәгджәнэ.

Кризисин гүвд брәх учрн тусла социализмн идеяни тату-дунд бээдл биш, давсн пагт эн идея хажылгдснд бәнэ гиж съезд тоолжана. Олна бээдл-жирһлн цуг хал-хсгт государствн үлмәд оруулһн, пролетариатын нерн эсәрәс партийн-государствени деед йовсар күцәгджәсн дик-татур күүт зәврәс болн йовсас хольжулһна шин янәс үлдәв. дундан бээдлһнәс болн лавкани биш бээдлүр авч ирәв. Партмж аврлт угаһар өлзәгджәв. Догматизм доерл-н, ашһн талдан тоолов агулһнә туст теслндо бээдл тог-тав. Улсин культурн-туужин зәврин болн интеллектуальн элг нергнн туст басжәх халәц күчәр зүүдгдлә. Делкәг олна системсн эвдлшгә конфронтацин арән гиж хал-жәсмн.

Социализмн принципсг хажылһнә нам 30—50-ч жилмүдт орн-нутгин делгрлгт нерн төрмүд үүдәв. XX зун жилин хойрлгч әрәднә, лаучн-техникск революцла зал-бдата ик чинртә әргц цуг күмн-эмтн жирһлд темдлг-дсн цагт, авторитарн-бюрократическ систем делкән цивн-лазацин кемжәнд орн-нутгиг орулж чадшгә илдгдә.

Тер бийн үлсин хуврлтс әрк биш кергтә бәсн бээдл удан пагт учртан әс авгджасн. Цагн ирсн туужлгч цүүгг халһлн улсас заагрсн партийн-государствени йов-сна бурдәцәр күчәр дор ормдан бәргджәсмн.

Ондаруулһн, гисн шинрүлһнә политикүр болн соци-ализмд әс ирлцжәх олна янәсас орн-нутгиг сулдхлһнур үнд-сн әргц келһн болжасн. Болв 300 сай гишд әмтн брәх аһу ик государствн бээдл-жирһлн цуг халхсгт зәргүлжә хуврүлһнә берк нерн бээдлгт эн йүдкә. Тинткәд сүл жилмүдт партин болн орн-нутгин хардврн зәрм шиндәр-мүд болн үүлдврмүд сулар бәлдгдсн, жисүлгч биш болв, кесг саамд әндүтә болв. Инвестиционн болн экспортн-импортнн политикд, күч-кәлсәр әс олсн орула ноолдл-нд, антиалкогольн кампань бүрдәлһнд бәсн алдгуд, коо-перативн жисә бүрдәлһнд харсн хажилтс му ашта болв.

Әдл-ахун хуучн механизм цуцлгджана, шин болхла бүт-дәгдәд уга. Мөшгә әргинн болн рынкин бээдлн туст бүрткһлн ик зуудан чинрән геев. Цагн ирсн экономическ болн политическ хуврлтсн төлә зәв-йовсна ул-сүүр бүрдәл-һн дегәд уданд татгдәв. Кели-эмтн хоорядк цүүгәс орн-нутгиг үүмүлжәнэ. Государствени йовсна тоомср дор орв. Духовн болн шагшавднн зокалмуд чинрән геежәнә, күч үзүлһнә, үүл татлһна бээдл әсжәнә. Шиндврмүд багж авлһнд болн күцәлһнд, тусла КПСС-и хуврүлһнд Цент-ралн Комитет, Политбюро йовдмудын делгрлтәс хара биш ард хоңрад, серж халәлһнә болн әндүсн әв-әрһар үүлджәсмн.

Парть нарн, негннә йилһгч кемд бәнә. Зангч-админн-стративн системнн цутхлн болгч урлн нилчәсн халһлн, парть олна-политическ организацин бээдл зүүлһн сөрүд йовдлмүд әвдкүртә кевәр хурцлһар, кесг парторганизаци-сн шунлт биһрлһар, ухан-тоолврмүд болн халәс хоорн-дан сөрүлж йилһрлһәр, партиг шалһлһн өслһәр дахулг-жана. Орн-нутгт олн зүсн олна-политическ багмуд болн жисәд тогтлһна түргн йовд болжана.

Консервативн-догматическ зөрүлгт күч авчана, терүнә әлчир шинрүлһнә политикит социализмнн принципс эл-дһн гиж мөдәд, авторитаризмүр хөрү ирхмн гиж дуул-жана. Бийән ондаруулж әс чаджәх, обшествин демократи-зацид әврәннә политическ нилчин туст әмшгч үзжәх, те-гәд хуврлтсн йовсигт яһад болв чинг дор ормдн зогса-хар сәджәх бюрократическ бурдәснн тинм хув консер-ватормудла объективн кевәр нинджәнә.

Социалистическ хаалһг бурушажәх, олна зәврәг өңц өмтнә һарт кемжәлһн угаһар оруулхг, әрдм-сүрһүлгт, әрүл-мөнд харлһг, наукин болн культурт күңднә ком-мерцин үлмәд оруулхг дөңжәх жисәд күч авчана. Мо-нархическ болн нам фашистск автә экстремистнр бийән мөлүлжәнә.

Орн-нутгин олна-политическ бээдл-жирһлд олн зүсн автә социал-демократическ зөрүлгтс темдгә йовдл болв. Кели-эмтнн жисәд ик делгрлгт авв, терүнд демократи-ческ зөрүлгтсә дегп шовинистическ болн националисти-ческ сәдл улм шунмһаһар бийән мөдүләд бәнә. Кели-эмтсгт хоориднә нег-негкәлнә сөрүцүлж дүңкүләд, сепара-тизмнн дуудврмүд һарһад, «кели-эмтнн берк чинрин»,

әдн йовс авхар зүткжәх хуучн әс гиж шин антидемократи-ческ багмудын сә халһгт тохражәх әлчирнә хара биш болна.

Орн-нутгин тогтжәх политическ олн зүсн зөрүлгтә бээ-дл-жирһлн цутхлһнд — социалистическ хаалһнн ваг бәргәх ондаруулһна демократическ чидлмүд бәнә. КПСС-и гешүдин ик зун, кәдлмшч классин, крестьянстин, интеллигенцин, баһчудын, цергчарин, ветеранмудын поли-тическ болн профессиональн сә халһгт тохражәх талдан организацис тер чидлмүдин әлчирнә болжана.

Политическ тогтур уга, социальн болн экономическ диг-даран уга бээдлнн әмшгч үзгджәх кемд коммунисти-ческ парть граждaнск зөвшәлнн парть болод, кризисас һархит болн обшествит демократическ кевәр хуврүлхнн туст соньмсжәх олн зүсн социальн-политическ чидлмү-дин конструктивн нөкцлгт теткһнд, әврәннә әрүн күч-кәлсәрн улсин бәхтә жирһл болн духовн зәвр үүдәжәх, үдәжәсн әс гиж үүдәх цуг тинм әмтг негдүлһнд, дөң-һнд болн харелһнд әврәннә тәрән үзжәнә. Обществит-әрү әргүләд — буржуазн тогтацур әс гиж назармнн диг-даранур залхар, анархий тал болн граждaнск конфрон-тацур, кели-эмтсгт болн улсигт хоориднә салһлһнур түл-кәр бәх тер чидлмүдин өмнәс әл үүлджәнә.

Центрәжәх болн суллан бәх обшествур уралан йовл-һнә әдгә цагин стратегийнн болн кнзисас харлһна тачти-нин ул-сүүрнә гиж съезд социалистическ хаалһнн кемжә-әд олна системг шинрүлһнур залгдсн дүсүлгч үзг-хаа-лһ болжана гиж тоолжана.

Ямаран обществд бидн күрхәр бәәнәвидн

Авторитарн-бюрократическ тогтаңас гуманн, демокра-тическ социализмнн обшествур орлһн ондаруулһна поли-тикин учр-утхинн тогтажана. Эннә сән жирһлүр, орн-нут-гин материалн болн духовн күчиг бээдл-жирһлд тохрәл-мүд авч ирх күнд болв чинг, һанихн чинк хаалһ.

Социализмла әс ирлцжәх цуг тоотас халһал, КПСС Октябрн идеалмуд бурушалһг, советск улсин револю-ционн диллврмүдин туст бурушажә халәц зүүлһгт дөң-жәхш. Мана орн-нутгин давсн пагт, нег халхасн, стали-низмн болн дор ормдан зогслһна пагт үүдсн йовдлмудыг, талдан халхасн — СССР-и улсин ил күцәмжсгт тохра-әр йилһх кергтә. Кәдлмшч классин, крестьянстин, ин-теллигенцин цуг үйирнн үүдәгч күч-кәлсгт болн бийән әс зовлаһг, тәрскнә нернд теднә пупрлтан уга үүлдәрит парть кергтә кевәр үнлжәнә. Хамгин күчр шүүврнн жил-мүдт улсин үзсн һарут бидн әрүнәр күндлжәнәвидн.

КПСС — социализмнн теорин болн дамшлтын туст

үүдәгч халәц бәрлһгт, XX зун жилин туужлгч дамшлтыг, догматическ кевәр мөдлһнәс сулдхгдсн Марксин, Энгель-син, Ленинә зәврәг конструктивн ухалж шинжлһнә хаа-лһд теднит делгрүлһгт дөңжәнә. Күмн-эмтнн ухана сән гисн күцәмжсгт, әдл-ахут тустаһар харлһна, социальн төрмүд халһлһна, демократин институтмуд делгрүлһнә туст делкәд хоршагдсн дамшлтыг олзлх кергтә гиж бидн тоолжанавидн.

КПСС социалистическ хаалһнн болн коммунистическ иргчин парть болжана. Бидн ая иргчигт цивилизация дел-грлтин йирин-туужлгч зөрүлгт гиж, халәжәнәвидн. Пар-тин олна идеал бийдән күмнн культурин гуманистическ әнлсигт, сән жирһлүр болн социальн үнн-чинк бээдлүр зая-дар зүткһлгт орулжана.

Мана мөдсәр, гуманн, демократическ социализм — эитн ним обществ болжана:

— олна делгрлтин күдлнә күн болжана: терүнә төлә өдгә цагин цивилизацид ирлцәтә бээдл-жирһлн болн күч-кәлснә таал үүдәгднә; политическ йовсас, терүнә үүдәсн материалн болн духовн зәврәс күүт салһж хольжулһн дийлгж һарчана, олна йовсгт терүт шунмһаһар орлцул-һн тетгджәнә;

— зәврин болн әдл-аху залһна олн зүсн янәснн ул-сүүрт күчкәлсчирит произвөдствин әздүдт хуврүлһн, өөдән һарцта күч-кәлснә күчтә урмд, производительн чид-лмүдин девшлтин төлә, йиртмжн зәврәгт тустаһар ол-алһна төлә хамгин сән таал тетгднә; социальн үнн-чинк бээдлнн болн күч-кәлсчирин социальн харелтын ишг өг-днә;

— йовсна һангхн булгнә улсин суверенн ухан-сәдлг болжана: обществин бүрткһнд бәх государств төрүнә социальн бээдләс, әр-әмин болн наснә, келнә болн шажна бээдләс йилһл угаһар күүнә зәв болн сулдан бәәлһгт, әрүн неринн болн тоомсринн харелһна ишг өгнә; закана кемжәнд үүлджәх олна-политическ цуг чидлмүдин сул-дан нежәх дәрлән күцәгднә.

Эн обшестә улс хооридан әвин бээдл болн әдл зәвтә-һәр нөкцлгт бәрлһгт, улс болһн әврәннә хөв-жирһлән йилһх зөвшнн күндлһлгт ардәв орж дөңжәнә.

II. КПСС-ин үүлдврнн программ

КПСС-ин программн күцлгт бээдл-жирһлд тохралһн антикризисн бачм керг-үүлдврмүд, тер мет обшествит цуг халхари хуврүлһнә удан болзгә политик күңчигт нежәнә. Политическ янәсар, тер дотр Советмүдт, госу-дарствени нань чинг организмүдт бәлн олна организацист кәдлжәх коммунистическ ухан-тоолврә, таарулгдсн чл-врәр дамжж, заака тәтәгч сәдләнн туст конституционн зәв олзлад, олна иткә зүүвәд КПСС тер күсәд втрмн.

(Чилгчнә 2-ч халх).

санмуд эвэрлэх ял нэвчилсэн зүйтэр гардаг нэг э
Ондарууллыг, мана обществын ширүүлэлт дэвжэх
нүүний демократическ цуг чидлмүд эдний дөхт

Республика төмс урлаг өд- биш төмс урлагд хуудлаа. гинэ Вороненко элн хан халу- бэргэдэ зурал далайрмаа

Гавриил Попов: ээрмд килмжэн өгх кергтэ

«Жаңһрин» 550 жилин өөнд

НАРН-ХУДГИН БАЙР

Хальмг улсын алдр дуулвр «Жаңһрин» 550 жилин өөнд нэрэдж, республикийн селэдэр болн поселклар билгэрдмийн байрин өдрмүд давуулджахиь сэн авъяст тохрална. Тер өдрмүдт ик-баһ уга орлдж, билг-эрдмэри маридж, хальмг улсын кезэик авг-бэрдд ямаран сэн авъясмүд бээсиг тодулж, соньмсулна.

Нэг тийм байрин өдр Черномельск района «Улан тут» совхозд болв. Удин өмн өргнд эдл-ахунас хол биш бээх бээрнүр кееһе хувц-хунран өмссн өмтн цутлрж ирц-хэв. Ке-сээхнэр кеерүлгдсн сцен, хальмг ишкэ гер, урданд белджэх мөрд унсн баһчуд. Жаңһрин баатрмүдн бэрдэ тутмүд энд бээхнэ үзгдв.

Цуглрад ирсн эдл-ахун нүч-келсчириг болн гинчириг «Улан Тут» совхозин директор Г. И. Кюкеев халунар йөрһөд, «Жаңһрин» 550 жилин өөнд нэрэдсн байриг секв. Совхозин ветеран Б. Ш. Шургчиев йөрэл келв.

Хальмг улсын алдр дуулврн туужин тускар научн келдэч Николай Бадгаев соньнар келж өмтнд медүлв. Терүвэ хөөн совхозин худо-

жественн самодеятельностин коллектив билг-эрдмэн үзүлв. Байрт ирсн өмтнд совхозин 3-ч тойгта фермин күүкд Людмила Тавлиева, Вера Очир-Горьева, Александр Мукабенова, Алла Шмирякова, Мария Чимидова дуулсн сенр дуд инэр таасгдв. Тер мет Нарын-Худуксн селонэ Советин ахлач Виктор Сангаджиевин дуулсн хальмг дуд бас өмтнэ оньг эзлв. Эдл-ахун партийн организагин селгдэр М. С. Манджиевин гармоньд татсн хальмг дуудын айс бас инэр таасгдв.

Совхозин художественн самодеятельностин орлдачир Луиза Тавсулталиева болн Иса Даратханов кавказск би бирилж, өмтнэ зүрх авлв. Совхозин келдэч Лиджи-Гориев Баатр «Жаңһрас» таср-

ха кели дуулж, билг-эрдмэри ончрв. Баатр хальмг дуд дуулхдан дурта. Үлгүрнэ, шидр республикийн хотд балһснд Улан Барбаевна Лиджиева нертэ мөрөн толэ оолсн марһанд орлцад, мөрөлгч орм эн ээлсми.

Тер байрин өдрлэ совхозд бээх нартан өөтэ өмтн кесн келдмүдөн өмтнд үзүлв. Эдл-ахун ветеран, Терснэн харсгч алдр дээнд орлцад, эврэннэ дурар үүлдгэ зурач Александр Тимофеевич Ивановин зурсн «Ленин келдмшч кабинетдөн», «Анһучир амрһнд» гидг зургурдыг, энүнэ герги М. И. Солован кесн олгмр хувциг өмтн инэр соньмөж хэлэж, өөдөн үнлв. «Жаңһрин» 550 жилин өөнд нэрэгдсн совхозин байрт хальмг улсын зөвсүгдин государственн оркестрин коллектив болн «Хальмг» гидг рок-баг орлж, билг-эрдмэри өмтнг инэр байрдулв.

А. БАЕРХЛЕВ,
мана корр.

Авторин цоксн зургуд.

«Килмж некжэх төр

Пассажирмүдин неквр хаңһагджахш

Өдгэ цагт өмтнэ неквр хаңһалһнд, ик оньг өггднэ, гиж тасрхан уга келинвидн. Келхд, эн туст баһ биш келдмш күцэгджэнэ. Болв тер бийнэ хоосн үгэс ил кергүр бат ишкдл келдэд уга, гих кергтэ. Бээц тетклһнэ учрежденьсин, келги-күчнэ предприятие-мүдин келдмшиг шинжлсн цагт баһ биш дуту-дундс идлгднэ. Дэкэд болхла Элст балһснд такси дуудж авлһн гидг йир күнд төр.

Зөрмдөн нам өрөл өдр-төн такси дуудж болхш. Ик зуудан тийм йовдлмүд амрһна өдрмүдт учрна. Болв талдан өдрмүдт чигн такси дуудх арһ уга болна. Адһжасн цагла терүнэ тускар нам ухалад керг уга бээдлтэ. Юнгад гихлэ, такси ирх угань медгдхш.

Одахн Элстд бээдг күүкд күн З. Хейчиева телефонар жинһүүлэд зов-лган келв. Теднэ өөрхи элгнэ хойр бички күүкдтөһөн гинчд ирсн бээж. Цө-өкн өдр гинчлэд бээсн улс мөчн сарин 30-д хэрхэр шиндэд автобуст билет авчкнс бээж. Тер өдр удн өмн телефонар такси дуудулгдсн. Санаар бээсн улс адһл уга такси күлһөд суусн болжана. Диспетчерскүр телефонар жинһүүлэд сурхла уурта бээдлтөһөр ним хэрү өгч: «Келджэсн улсиг бичэ салврулад бээтн, дуудулсн такси ирхмн. Дэкж бичэ жинһүлтн».

Тийм хэрү авсн улс күлһөд суудг болжана. Тер кемднэ автобус йовх цагнэ өөрдэд ирмн. Новая уулынд бээх улст Элст балһсна цутханд күрхин төлэ 20 нар минутд йовх кергтэ. Бички күүкдтэ улст терүнэс удан йовгднэ. Автобусас дутжах күүкд күн дэ-кнэс диспетчерскүр жинһүүлэд юн болжахиь, такси юнгад уджахиь сурж. Таксомоторн паркин

диспетчер болхла, таксистир тана уулынцур йовхар седжэхш, арһж үз-нэв, — гиж хэрү өгсн болжана. Юнгад тийм йовдл учржахмб, яһад күүг меклэд тагчг суу-нат гинһэд чанһар некжэ-сн өмтнд тодрха хэрү өг-гдсн уга. Автобусас дут-жанавидн, хойр бички кү-үктөвидн гисн бийнэ дис-петчер юм эс медсн бээ-лд харһж. Тегэд юмн болшиго болад гинчд ир-сн күүкд күн нег бички-нэс тсврэд, наадкинэ кел-тлэд нарад гүүж. Хөвднэ йовдин маши зогсаһад автобусд цаглаһан одж суусн сэн болсми.

Келхд, деер заагдснла ирлингү йовдлмүд баһ биш, гих кергтэ. Бээж бээжөһөд такси мууһар йовдин туск, таксистир, диспетчермүд модрунар хэрү өгсн йовдлмүдн туск бичгүд орж ирнэ. Зөрм бичгүднэ барлгднэ, наадкинэ шинжлгдэл шн-шлн материалмүд белдг-днэ. Такси эс күртжэх болн нань чигн дуту-дундс нувч биш. Болв тер бийнэ бийдэн зөв аяад пассажирмүдин тускар ухалдго йовдла эвцлдж бээж болшиго. Теднэ он-ган өгэд некврннэ күнэх даалһврта диспетчермүд чанһар шалһгдх зөвтэ. Элст балһсна таксомото-рн паркин һардвр энүнэс чик ашлвр келж диспетчер-

ск пергилтин келдмшиг йсрулхла сэн.

Гинчд ирсн хойр бич-китэ күүкд күүнлэ эдл күнд бээдлд туссн өмтн оли гиж келләвидн. Зө-рмнэ арднэ орад эврэ да-алһвран йоста кевэр эс күцэсн келдэчириг шсод-ти, гиж некнэ. Талдан өмтн болхла юуни төлэ шууга татад бээх гил-дэд тагчг бээцхэнэ. Те-гэд чигн таксопаркин кел-дэчир, түрүн зерглэнд диспетчермүд, тагчг бээ-цхэнэ гинһэд ю болв чигн харһхана. Өдрин дуусн өмтилэ күүнддг өм-ти муурдг чигн болх. Бо-лв пассажирмүдт ууран харһх зөв кен чигн тедид өгсн уга.

Оли пассажирмүд йов-дго келдмшч өдрлэ так-си ирдго йовдл учржана. Диспетчер болхла талд-ях билэг гисн бээдлтэ юм харһжана. Мөчн са-рин 30-д дуудсн такси ир-сн уга. Эрлһ орулж өгсн телефон 6-36-69, Новая уулын. Пассажирин нек-вр эс хаңһагдснд кен ге-мтэв? Автомобильн кел-ги-күчнэ «Калмавтотрас» негдлтин һардвр, таксо-паркин һардвр эн сурерт тодрха хэрү өгх зөвтэ. Ондарулһна дааврта ца-гт келдмшн мууһар келд, пассажирмүдин некорт оньган өгдго келдэчирлэ эвцлдж бээж болхй? Уга.

Удл уга алдр «Жаңһ-рин» 550 жилин өөн тем-дглгдхмн. Республикийн цуг предприятиемүд, организаис болн учрежденьс ончта эн өөнд белджэнэ. Болс-бүтсэарнэ пассажир-мүдиг теткжэх Элст ба-лһсна таксопарк дэсса-ри келдхлэ нань чигн ду-ту-дундс учрхмн. Һаза-дын ордулас, талдан рес-публикүдэс, областьму-дас ирсн оли гинчирин өмн эвго болшигон төлэд эврэннэ келдмшн дэ-кнэс шинжлэд, пассажир-мүд тетклһг өөдөн кем-жэнд өргх кергтэ.

САҢЬЖ-ҺЭРЭН Ибан,
мана корр.

Онц брошюрт нарв

Така сарин 2-т съезд де-ер М. С. Горбачевин кесн «КПСС-ин XXVIII съездд КПСС-ин Центральн Коми-тетин Политбюро тоолон со-

Сэн дурни наадд эклжэнэ

Снэтлд (США) Сэн дурни хойрдгч на-адыг халэхэр ирсн улс кесг соньн, сергмжтэ юм үзх, гиж СССР-ин Гос-

Сэн дурни хойрдгч на-адыг халэхэр ирсн улс кесг соньн, сергмжтэ юм үзх, гиж СССР-ин Гос-

Октябрьск районас ирсн зэңгс

Баһчудын седвэр

«Жаһыр» баатрлг дууларин 550-ч жилин өөһиг дарук сард темдгхын төлө мана республикд шунмһа белдвр келдженэ. Эн нэарт мана района элнр чиги орлцад Элстин театралын болн спортивн талвигудт эврэннь билгэр-дмэн үзүлк. Эн төрөр комсомольск активин бүүндвр одахн болв. Хар һарин района комсомольцарин седвэриг дөһнөд «Жаһыр» баатрлг дууларин 550-ч өөнд нерэдэд культури-театр-л и н аян (поход) кехин гиж П. Оконов, Р. Цутаев, Л. Уташева, В. Хараев болн нань чиги баһчуд селвг орулв.

Күүндврин дунд хойр ширхг (вариант) һарв. Негдгхнь — Чаһан һур — Хаһата — Красносельск. Хойрдгч ширхг — Их Царг — Баһ Дөрвд — Элст. Негдгч хаалһар бо-вхла Ээлән Овлад нерэ-дгдсн нэарт орлцх зөв-тэ болжанавидн. Красно-сельск селәнд болх нэарт мана орн-нутгин ном-тир, һазадын ордулас чиги гийчир ирх. Хойрдгч хаалһнь болхла Элстд ирәд «Иньглт» паркин өөр комсомольск хотн тә-вгдх.

Заагдсн аян ямаран кү-плтә болжахмби? Эврәннь төрски һазра туужан йо-

сндан медж авхин төлө, урднь бәәх халыг эмт-ни сойлын болн туужин бумбсиг, тер тоод хурл-мудыг, оршаврмудыг болн темдгтә бөөрсиг илдж авхин төлө эн аян келд-женэ. Урдк жилә жанһр-чирин, улсин келмрчирин, көгжмин-зевсгүд кел чад-дг урчирин нердүдиг ая-ин хаалһд босхж авхин төлө хаалһд һарх кергтә гиж комсомольцар тоол-на. Халыг улсин дуд бо-ли бийнин айсмуд хаал-һин туршт бичгдж авгдх. Терүн деер, мана өвк-ир мет, кезәнк автасар-ин мөрн болн темһөрн һовхөнд гиж шийдв.

Ямаран хаалһар йов-хнь болн терүнә орлпа-чир кен болхнь ода кү-ртл батлж авгдәд уга. Тер учр деерәс дурн бә-әх цуг баһчудыг ончта өөнд нерәдгдсн аянд орл-цулжанавидн.

О. ЧИСТЯКОВА,
«Ревдольган» политклу-бин гешүн.

Амрлһна байрта цаг

Зуни амрлһна цаган сурһульчир йәж давулхин тускар ик эртәс бидн эк-ләд ухалвидн. Мөрн са-рин 18-д болсн улсин де-путатирин района Слве-тин күцәгч комитетин сүүр деер цуг школмудын директормудла эн төу хә-

ләгдв. Болв зунин цагт эд-нә шийдвр бәәдл-жирһ-лд йәж тохрагджахын хәләж үзий.

Цөн биш сурһульчир мана орн-нутгин балһс-дыг йовж хәләв. Келхд, Их Царнга хойрдгч той-гта школын 30 сурһуль-чир Ленинградт йовж ирв. Района цутхлгин һурвд-гч тойгта школын 8 сур-һульч болхла, Москва хот-л балһснд йовж ирснә тускар кесгтән марихн уга гисн лавта. Өдгә ца-гт 30 сурһульч болхла, Юрмала балһснд Балтий-ск тенгсин көвәд амрча-на.

Зуни цагт дангин амр-лһнд бәәх биш, көдлх чиги кергтәлм. Цуг района школмудт ясвр келһнә бригадмуд бүрдәгдәд, су-рһулин шин жилд шко-лан белдж авхин төлө су-рһульчир шунмһаһар кө-длжәнә. Эк-эцкән дәхл-дәд, малын хошт, комба-йнд болн һарудт көдлжәх цөн биш сурһульчиринг үзж болхмн. «Мириш» болн «Ижл» совхозмудын баһчуд эврәннь микрофе-рмстан малан ахулжәнә.

Сурһульчирин амрлһна кемд әмтин сәәнәр белд-вр кесн Их Царнга дун-дын биш һурвдгч тойгта школын педколлективн. Тер-рүг Татьяна Михайлов-на Жилева һарлжача. Эн ниһегн коллектив кер-гтә цуг тоотсинь урдаснь келж авла. Тер учр деерәс аһнь ил үзгднә.

Цитрусов болн гранат урһмлын хольвиринг бас цус зогсалһна төлө, хот уулд дурн әс күрсн цагт, күүнә шар буслсн цагт эдлх кер-гтә.

Һу, тарвс, бодитг авад, холад, зүрки өвәсн цагт ол-з

1910 жилд «Астраханские ведомости» гидг газетд С. Р. Залкинд болн халыгт әмч Э. Д. Гаряев хойр кесн күүндвр барлгдж, Әңид халыгт әмчир әмтиг әндгәр йәж әмндг бәәснә тускар келдженә. Ямаран болв чиги шовуна өңдгнә халысиг цус зогсалһин, махмудын көкрлһинг уурулхин төлө ола-һна. Бичкдүд харһилг цагт, күүнә арсн деер олн зүсн шарх һарсн цагт, әлһн көн-дрсн, шүдн унсн цагт өңд-гнә халысиг үүләд, өдртән һурв дөжж хот уухинь өмн эдлх кергтә. Күүнә арсн шатсн цагт, өөртә шарх һар-сн цагт өңдгнә уургар әмн-дг бәәснн.

Урһмлын тосиг өңдгилә хамднь негдүләд халхла, күүнә ширә деер бәән хур-нисн баһрна, күүнә чирә күзүн хойрин арсиг көәдлү-лһнә төлө түркж болжана. Хот уух дурн эдлх кергтә, удан цагт әлһн көндрхлә, бөвг бәрәд, күн әцхлә шин өңдгиг чанад, үснд холад уух кергтә. Иим хотыг ик кесәнә Чингис-хан эдлгт бәәснн. Өңдгиг үснлә хамдан эдлһн күүнә әрүл-мендин бәәдлд ямаран чиги харшл-тан күргхш.

1916 жилд Лаганыд төрж һарсн Л. Эрднн-Горасинн «Мини әңин әмилһнь холь-вр» гидг статья барлгдснн. Нертә фармаколог Ю. П. Кравковин ассистент болад, эн бийнь үүлдснн. Эврәннь статьядан автор урднь әмн-лһнд олазж йовсн холь-врин тускар келжәнә.

Өңдгнә халысиг үүләд, сермсгтә негдүләд удан эд-гдг шархд түркдг бидә. Дә-кәд толһан үсн унсн цагт, холад өвәд, ханянд күртхлә өдрт һурв дөжж нежәд шаа-зггар эн хольваринг уух кер-гтә. Бөвг бәрәд, күүнә ар-снд өөртә шарх һархла ним хольвиринг олзлж бийән әм-нүлхмн.

Цитрусов болн гранат урһмлын хольвиринг бас цус зогсалһна төлө, хот уулд дурн әс күрсн цагт, күүнә шар буслсн цагт эдлх кер-гтә.

Һу, тарвс, бодитг авад, холад, зүрки өвәсн цагт ол-з

лж болжана. Шовуна өңдгнә халысиг халыгт малын йста хамднь үүләд, өдртән һурв дөжж нежәд ухрар эдлхмн. Күү-нә махмуд жайшһад, өөртәд, удан эдгдг шарх һархла эн әмиг олзлж болхмн.

Шар харһан, жоәли цаһан модна хатханчгин хольваринг ханянд күрсн цагт өдртән һурв дөжж нежәд шаазаггар уух кергтә.

Медхд соньн

Халыгт әмчирин селвгүд

Хар һуһриг, цаһан һуһ-риг, турһриг, сулиг, буудыг негдүләд, зүрки өвәсн цагт, зүркин цоклһн икдсн цагт нежәд шаазаггар өдртән һурв дөжж ууж болхмн.

1916 жил «Труды Казанского Университета» гидг газетд медицинск факульте-тин олна терапиянын кафедр-ин ассистент Эрднн Лид-иевинн статья барлгдла. «Халыгт әмчир йәж гемизг урдаснь гетлгдг бәәснб?» гидг статьядан халыгт әмч-ир олзлгдг олн зүсн әв-ар-син тускар эн бичснн. Эв-рәннь ки авдг әрктинг бат-рулхин төлө кийһин гимна-стик кех кергтә болжана. Эн төләд өдр болһн өрүһарнь гүүһәд, кийһн усар бийән уһаһад, әрүл-мендән батрах кергтә.

Дөһәд әрүл-менд бәәхин төлө нарид-шатхмн. Бийән уһасһаннь хөөн урһмлын тосна улдиг махмудтан түркх кергтә, өдртән әнүг һурв дөжж уудмн.

Кийһн болн халуи үснд бийән уһаһад, кийһин гим-настик көһәд бәәхлә, үвәдн күүн гөмтхш, дару-даруһн царцхш.

нута йовх кергтә. Бички күүждә улст терүиәс удан йовгднә. Автобусас дутжах күүжд күн дөк-нәс диспетчерскүр жий-нүлөд юн болжахын, так-си югдад уджахын сур-ж. Таксомотори паркин

Онц брошюрт һарв

Така сарин 2-т сьезд де-ер М. С. Горбачевин кеси «КПСС-ин XXVIII сьездд КПСС-ин Центральн Коми-тетин Политическ тооцан бо-ли партин күцәх термүд» гидг доклад онц брошюрт һарв.

Брошюриг политическ ли-тературин издательств ик тиражтаһар һарһв. «Крас-ный пролетарий» типографь теруг барлв.

(ТАСС).

Бичкдүд бийән батрулхин төлө өңдгнә халысна, һуһ-рин, малын йсна болн өв-рин хольваринг өдртән һурв дөжж өрәл шаазаггар уух зөв-тә. Күүнә шүдн уһад, бүлкн хавдад, арсн деер жайшһад шарх һархла бичкдүдт чиги, көгшдт чиги эн холь-виринг уух кергтә.

Көмр гесн хавдад, хот уулд арһ уга болхла мөһгснә ролн сермсгин халысна

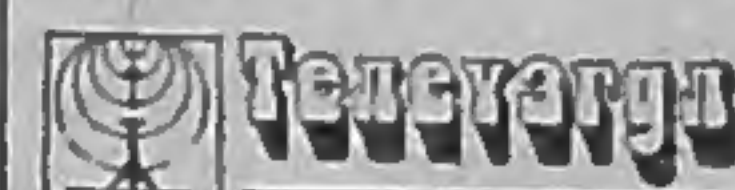
Сән дурни наадд әклжәнә

Снэтлд (США) Сән дурни хойрагч наадд әкл-тә цөөки өдр үләв. «СССР-ин боли США-и спортсменмудин хойр хал-хин комплексн харһлт гиж түрүн әкндән бүрдә-гдсн эн Наадд йир олн әлчир орлгдг форумд аү-врв. — гиж СССР-ин Госкомспортын ачлал Николай Русак келв. — Нарт делкән бәәдл ясл-һинд эн наадна күргсн ни-лчинь үнлхд күчр».

Советск спортивн деле-гацд 650 күн оржана, те-днәс 420-нь спортсменмуд.

(ТАСС-ин корр.)

Редактор А. Б. АЛЬДАЕВ.

ТАКА САРИН 18, УИМЖ ӨДР.

Негагч программ: 6.30 — 120 минут, 8.35 — «Лейга-рид» фольклорн ансамблин концерт, 9.00 — Док. фильм, 9.50 — «Эн билә... билә...» 10.05 — «Кочина», Худ. фильм, 23-ч сериис, 12.30, 15.30 — Цаг, 15.45 — Көгж-мин зөөр, 16.25 — «Телезко», 16.55 — Концерт, 17.25 — Бичкдүдин нег час, 18.30 — Цаг, 19.00 — Мультифильм, 19.10 — Н. Архилова С. Рах-маниновин романсмуд дуу-лжана, 19.40 — «Кочина», Худ. фильм, 3-ч сериис, 21.00 — Цаг, 21.40 — «Коллаж», 21.45 — Иньглтин хаалһс, Хойрдгч Цугсоюзн поләсә дууна фестиваль секалн, Вьетоскас үзүлгдженә, 23.15 — Леся Украинкин бәәдл-жирһинь болн үүдәлтин фильм концертин премьес

Бээрн программ: 18.00 — Телефильм, 18.30 — «Рес-публикин өдр», (Халыгт кел-ләр), 18.30 — «О. И. Горо-довиковин мөрн төлө», Е. Буджаловин әүдәлтин тус-кар, (Халыгт келләр), 19.10 — «Республикин өдр», (Орс келләр), 19.20 — «Классн нег час», Баһантинск совхоз-техникумәс үзүлгдженә.

Мана хайг:

Элст балһсн,
Ленинә уульнц, 243.

«Халыгт үнн»

газетин редакц

Телефод: 5-54-09,

5-64-41